

Hannibalův geniální pochod smrtí

Kartaginský vojevůdce Hannibal zdědil po svém otci vojenské schopnosti, odhodlání a nenávisť k Římu. Tyto vklady jej předurčily jako muže, který přepsal dějiny vojenství

VLADIMÍR SOCHA,
HISTORIK

Pouze několik postav starověkých dějin po sobě zanechalo dojem, který jim zajistil nesmrtelnost i pro další věky. Patřili mezi ně především úspěšní vojevůdci, před jejichž armádami se třáslý národy a kapitulovaly mocné říše. Často bylo lhostejno, jak skončila životní pouť těchto velikanů. Na škodu jejich pověsti nebyla ani osudová životní porážka. Velikost se mocně odráží i v hloubce lidského pádu, což vědí dnešní životopisci stejně dobře jako ti starověcí. Jedním ze „slavně poražených“ byl bezpochyby kartaginský vojevůdce a strateg Hannibal Barkas

(asi 247–183 nebo 182 př. n. l.), který koncem 3. století před naším letopočtem ohrozil existenci samotné Římské republiky.

Podle legendy přísahal Hannibal svému umírajícímu otci celoživotní nepřátelství vůči Římanům. Pokud je tato historka pravdivá, pak truchlící syn svůj slib skutečně dodržel. Nešlo přitom o nějakou partyzánskou válku, vedenou na pozadí hlavních válečných dějů – Hannibal psal během své vojenské kariéry celé kapitoly pro budoucí učebnice strategie a taktiky. Jeho přístup dobře charakterizuje proslulý výrok: „Buď najdeme nějakou možnost, nebo si ji vytvoříme.“

 Hannibalův přechod Alp, při kterém ztratil podstatnou část své armády

Osud předurčil Hannibalovi roli nejděsivějšího římského nepřítele, který otrásl rodící se velmocí v jejích základech

 Setkání Scipia s Hannibalem

Válka s Římem začíná

Hannibalova sláva povstala z popela a trosky bojišť druhé punské války (218–201 př. n. l.), která byla jedním z nejslavnějších válečných konfliktů starověku. Po vítězství Říma nad Kartágem v první punské válce bylo jen otázkou času, kdy se severoafrická velmoc pokusí zvrátit poměr sil. Kartaginci si po územních ztrátách ve prospěch Říma (Sicílie, Sardinie) upevňovali pozici především na Pyrenejském poloostrově a v roce 227 př. n. l. zde dokonce založili město *Carthago Nova* (Nové Kartágo). Energický rod Barkovců v čele s Hannibalovým otcem Hamilcarem Barkasem postupně Kartágo postavil na nohy a učinil je dokon-

ce ještě mocnějším, než bylo předtím. Než se Řím stačil dostatečně vzpamatovat, vyrostl mu staronový konkurent opět před očima. Rozpoutání nové války bylo jen otázkou vhodné záminky.

Ta přišla v roce 219 př. n. l., kdy Hannibal dobyl řeckou kolonii Saguntum, která v té době byla pod římskou ochranou (přestože se nacházela na území pod kartaginskou sferou vlivu). Římané v tom spatřovali porušení dohody, uzavřené s předchozím správcem tohoto území Hasdrubalem (Hamilkarovým zetěm). Požadovali proto vydání Hannibala, což Kartaginci pochopitelně odmítli. Nato římský senát vyhlásil Kartágu válku. Senátoři učinili toto závažné rozhodnutí s vědomím své výrazné námořní převahy, která jim měla poskytnout rozhodující výhodu. Hannibal si byl na počátku konfliktu dobře vědom nebezpečí námořního potenciálu nepřítele, který mohl odděleně napadat

FOTO: z.about.com, Wikipedia, www.jamnd.com, www.artwallpaper.com

VÁLKY MEZI ŘÍMEM A KARTÁGEM

264 př. n. l. Začátek první punské války. Roznětkou konfliktu se stala obrana města Messany (dnešní Messina) proti syrakuskému tyranovi Hierónovi II. Messanští se obrátili se žádostí o spojení postupně na obě zárlivé a nevráživé velmoci, což posloužilo jako záminka k rozpoutání války. Skutečným důvodem však byla touha po konečném rozhodnutí o tom, kdo bude vládcem Středomoří.

259 př. n. l. Konzul Lucius C. Scipio se vylodí na Korsice. Jeho tažením čelí Hannibalův otec Hamilkar.

249 př. n. l. Kartaginci poráží Římany v námořní bitvě u Drepana, Římané však zvyšují intenzitu pozemních útoků a dobývají nedalekou pevnost Eryx. Kartágo se nicméně stává na pár let znovu pánem moří.

218 př. n. l. Počátek druhé punské války. Hannibal zahájil tažení proti Římu velkolepým pochodem z Pyrenejského poloostrova na východ. Překročil Alpy a stanul na italské půdě.

260 př. n. l. Po počátečních neúspěších ve většině námořních bitev Římané porážejí Kartagince v bitvě u Mylae a prolomují obležení sicilských měst Segeste a Makella.

255 př. n. l. Římané se pod velením konzula Marca Atilia Regula vylodí v severní Africe a pustoší kartaginské území. Kartágo žádá o příměří, ale podmínky kladené Regulem jsou tak tvrdé, že raději pokračují v boji.

241 př. n. l. K rozhodnutí první punské války dochází v bitvě u Aegatských ostrovů. Narychlo postavená kartaginská flotila je poražena římským konzulem Gaiem Lutatiem Catulem. Ekonomicky zruinované Kartágo již není schopno pokračovat v obraně Sicílie a přijímá mírové podmínky Říma.

různé části říše. Hrozícímu vpádu na území Afriky se proto rozhodl čelit jediným možným způsobem – vpádem do Itálie pevninskou cestou. Bylo mu přitom jasné, že Římany takto dokonale zaskočí a ohromí. V cestě mu totiž stála překážka děsivější než celá římská armáda. Byly to horské štíty Alp, které ještě nikdy předtím žádné vojsko nezdovalo.

Klíčování směr Alpy

Památný pochod začal na jaře roku 218 př. n. l. a zúčastnilo se ho postupně až přes 100 000 mužů. Hannibal tehdy vytáhl z Nového Kartága na severovýchod, po překročení Ebra však poslal asi 40 000 vojáků zpět do Hispánie k obraně před očekávaným římským útokem. Další část vojska poslal za stejným účelem do Kartága.

Zdolání Pyrenejí přes nutnost místních potyček ještě nepředstavovalo velký problém. Po jejich překročení dorazil Hannibal do Galie, kde se setkal s odporem místních keltských kmenů. Díky jejich averzi vůči Římanům však dokázal přesvědčit kmenové vůdce, aby mu umožnili mírový průchod svým územím. Pro jistotu však ze svých služeb uvolnil asi 7 000 méně spolehlivých žoldněrů, čímž se početní stav jeho armády snížil na zhruba 40 000 pěších, 10 000 jezdců a 36 nebo 37 válečných slonů.

V jižní Galii Hannibal upustil od dobývání řecké kolonie *Massilie* (dnešní Marseille), nakloněné Římu. Obezřetně se vyhnul také vojsku římského konzula Publia Cornelia Scipiona, které bylo proti němu vysláno rozhodnutím senátu. Zde Hannibalovo vojsko narazilo na první výraznější překážku. Jeden z keltských kmenů u řeky Rhôny bránil vojsku v přebrodění, ale díky nočnímu jízdě si Hannibalovi muži důrazně uvolnili cestu. Vojevůdce Scipio zatím odplul i s římským kontingentem do Předalpské Galie na území dnešní severní Itálie, kde hodlal zaútočit na zbytky kartaginského vojska. Nevěřil totiž, že by se Hannibalovi mohlo podařit přejít Alpy s vojskem schopným boje a s živými nebo alespoň v boji využitelnými slony.

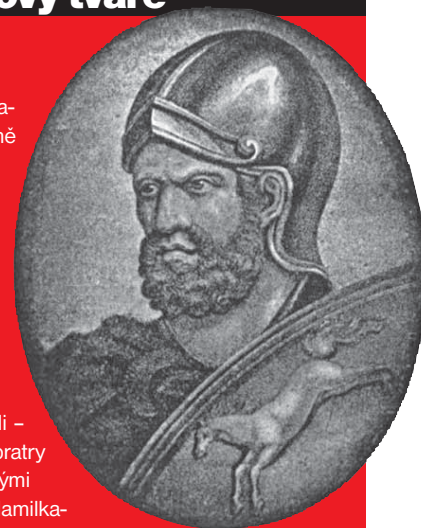
Postup sněhem a kamením

Dodnes se historici ptají o to, kterou cestou přesně Hannibal postupoval. Někteří tvrdí, že velký vojevůdce táhnul přes průsmyk Col de Clapier, jiní zase favorizují Col de la Traversette. Římský historik Polybios však uvádí, že jedinou možnou cestou byl průsmyk Malý St. Bernard, kudy mohly projet dokonce i obchodní vozy. Polybios proto kritizoval některé své literární kolegy, kteří podle něho neoprávněně považovali přechod Alp za div nebo přímo zázrak. Náročnost a úskalí samotného pochodu ale ani on nezpochyboval. Nová hypotéza se snaží interpretovat dávnou trasu na základě strategických pravidel, která Hannibal nejspíš striktně dodržoval. Celé vojsko prý nepochodovalo pohromadě, ale bylo rozděleno přinejmenším na dva menší kontingenty. Jeden snad postupoval přes Montegenéverský průsmyk, zatímco druhý šel přes Malý St. Bernard. Není však jisté, kde

Různé Hannibalovy tváře

Statečný muž z bojovného rodu

Muž, jehož jméno v překladu znamená „Ba'al (kartaginský Bůh) mě obdařil svou přízní“, se narodil jako **syn váženého válečníka Hamilkara Barky, který byl velitelem punských vojsk na Sicílii během první punské války** (v letech 264–241 př. n. l.). Po porážce se znechucený Hamilkar stáhl i se svými syny na soukromé statky a vštěpoval jim nenávisť k úhlavnímu nepříteli – Římu. Hannibalovými mladšími bratry a zároveň budoucími spojeneckými veliteli byli Mago a Hasdrubal. Hamilkarovým synům se dostalo pečlivého vzdělání, jejich učitelem byl spartský filozof jménem Sosylos. Hannibal tak **uměl vedle punštiny nepochybně i řečtinu a později se jako vůdce žoldněřského vojska snadno domluvil s cizími vojáky v několika jazycích**. Podle dostupných pramenů byl i v pozdním věku střídavým a uvážlivým mužem, který neholdoval alkoholu ani pohodlnému životu. Vojáci jej obdivovali a zbožňovali kvůli jeho dobrým vlastnostem i ochotě podstupovat při pochodech stejné strasti a útrapy, jaké zažívali oni.

Odporný velitel bez skrupulí

Diskutovanou otázkou je, zda Hannibal zdědil otcovu nenávisť proti Římu, nebo bylo jeho jednání spíše důsledným pokračováním politiky kartaginské vládnoucí vrstvy. **Někteří historici dokonce v Hannibalovi vidí bezcharakterního velitele bez skrupulí, pohrdajícího smrtí desítek tisíců nepřátelských i vlastních vojáků**. Veškeré dostupné informace ovšem pochází z pera římských literátů, konkrétně od Polybia (kolem 203–120 př. n. l.), Tita Livia (59 př. n. l.–17 n. l.) nebo Juvenala (60–140 n. l.). **U Římanů se přitom v hodnocení Hannibalovy postavy mísil nepokrytý obdiv i opovržení a odpor k největšímu nepříteli Říma**. V příslušných textech historiků jsou proto značné rozdíly, takže jejich skloubení a společná interpretace nejsou snadnou záležitostí.

Geniální stratég

Hannibalův vliv na vojenskou strategii značně předběhl svou dobu. Vždyť ještě v době první války v Perském zálivu v roce 1991 prohlásil tehdejší velitel koaličních sil Norman Schwarzkopf: *„Technika války se možná změnila, podoba výzbroje se zcela jistě změnila, avšak i dnes aplikujeme stejné válečné principy, jakých se užívalo již v Hannibalově době.“* Na činy a jméno starověkého velitele se odvolávali také němečtí i spojenečtí generálové obou světových válek (například Alfréd von Schlieffen nebo George S. Patton). Lze požadovat lepší důkaz Hannibalovy vojenské výjimečnosti? **Taktické manévry, zorganizované Hannibalem v bitvách u Kann nebo Trasimenského jezera, jsou dosud předmětem výuky strategie na významných vojenských akademiích celého světa.**

209 př. n. l. Římský vojevůdce Publius Cornelius Scipio obsadil hlavní kartaginskou základnu Carthago Nova v Hispánii a následně poráží Hasdrubala v bitvě u Baeculy.

203 př. n. l. Hannibal se po 15 letech bojů vrací do Kartága. O římském vítězství již sám nepochybuje, snaží se alespoň zmírnit následky pro poražené Kartágo.

149 př. n. l. Počátek třetí punské války. Kartágo bránilo svoji územní celistvost proti římskému spojenci, numidskému králi Massinissovi, zabírajícímu svévolně kartaginské území. Přes oprávněnost vojenské protiakce vyhodnotil Řím tuto událost jako porušení smlouvy. Kartágo se ústy vyslanců ihned omluvilo, senát se však již rozhodl dávného nepřítel definitivně zničit. Podmínky smíru byly nehorázné a nepříjemné (zbourání celého města a vystavění nového na jiném místě). Kartaginci začali zbrojit.

216 př. n. l. Bitva u Kann (2. srpna) patří k nejslavnějším vítězstvím v dějinách vojenství. Hannibal zde rozdrtil dvojnásobnou přesilu Římanů, vítězství ale nedokázal strategicky využít tažením na Řím.

207 př. n. l. Porážka Hasdrubalovy armády na březích řeky Metauru je jedním ze zlomových okamžiků války. O rok později je poražen také druhý Hannibalův bratr Mago v bitvě u Ilipi.

202 př. n. l. V bitvě u Zamy (19. října) porazil Scipio Africanus definitivně Hannibalovo vojsko. Římské mírové podmínky jsou tak brdé, že fakticky likvidují pozici Kartága coby středomořské velmoci.

Jak šel přes Alpy Suvorov

Dva tisíce let po Hannibalovi přešel s vojskem Alpy až slavný ruský generál Alexandr Vasilijevič Suvorov (1729–1800). Byl jedním z mála velitelů, kteří údajně nikdy neprohráli bitvu. Byl čtvrtým, a nepočítáme-li Stalina, pak také posledním ruským vojevůdcem, honosícím se titulem generalissimus. Poprvé se prosadil za sedmileté války (1756–1763). Vytvořil vlastní způsob výcviku, díky kterému se jeho pluk stal jedním z nejosvědčenějších. Při útoku spoléhal hlavně na bodáky a proslavil se především větou „Kulka je husa, bodák chlapík“. Jeho vojáci ho údajně zbožňovali, neboť s nimi žertoval a nazýval je „bratry“.

Suvorov se vyznamenal především ve vleklých bojích s Turky během 60. až 90. let 18. století. Kombinací svého talentu a odvahy dosáhl pozoruhodných vítězství. Již na sklonku života, v únoru roku 1799, ho car Pavel I. pověřil vedením vojska proti francouzským revolučním armádám v Itálii. Zpočátku zde dosáhl významných vítězství a byl dokonce vyznamenán a obdařen titulem od sardinského krále Viktora Emanuela IV. Poté však došlo k obratu, další ruský generál Korsakov byl poražen u Curychu a rakouský spojenc se stáhl. Výčet válečných úspěchů ruského velitele je tak završen přechodem Alp. **Spořádaný ústup strašnými podmínkami alpských velehor se stal památným činem a důkazem strategické brilance slavného vojevůdce.** Suvorov se však z tohoto úspěchu dlouho radovat nemohl – zemřel 18. května následujícího roku v Petrohradě v nedožitých jednasedmdesáti letech.

přesně se pak oba proudy spojily. Moderní teorie většinou předpokládají, že Hannibal postupoval údolím řeky Drôme a průsmykem Col de Montgenevre, mohl se ale vydat také severnější cestou kolem řeky Isery a průsmykem Col du Mont Cenis.

Ať už však vedla trasa Hannibalova transalpinského pochodu kudykoliv, musela pro jeho účastníky představovat děsivé utrpení. Kartaginský vojevůdce překročil Alpy s velmi početnou armádou, tvořenou především iberskými a africkými vojáky,

né horské průsmuky. Procházející vojsko přivítali Keltové záplavou kamenů, oštěpů a šípů. Tvrdý boj v nepříznivých podmínkách byl nevyhnutelný. Až po několika dnech byli nepřátelé odraženi a uvolnila se cesta k vytožené italské nížině.

První a nadlouho poslední

Průchod Alpami trval celých 15 dní, teprve pak sestoupili Kartaginci poblíž dnešního Turína do údolí řeky Pádu. Stalo se tak koncem listopadu roku 218 př. n. l. Přechod byl

Průchod Alpami trval 15 dní. Hannibal při něm přišel o 20 000 vojáků a téměř všechny slony

zcela nepřivykly zdejším počasí. Přechod navíc probíhal bez zajištěného zásobování a podle dochovaných údajů k němu dokonce došlo na počátku zimy. Na vyděšené vojáky tak v Alpách čekaly extrémní klimatické podmínky a k tomu se ještě museli vypořádávat s odporem keltského kmene Allobrogů, který obsadil význam-

ale drazé zaplacen. Podle očekávání si v řadách kartaginského vojska vyžádal děsivé ztráty, rovnající se prakticky drtivé porážce. V důsledku klimatických jevů a neschůdnosti terénu (laviny, hlad, mráz, pády do horských roklí a strží), dále bojů s Kelti a jiných překážek zemřelo při tomto odvážném podniku přes 20 000 mužů. Hannibal tak po přechodu Alp velel pouze 26 000 vojáků, z nichž bylo 12 000 afrických pěšáků, dále 6 000 pěších Iberů a 8 000 jezdců, kteří však byli do značné míry demoralizováni a vyčerpání vražedným pochodem. Vojenská síla se tak smrštela na pouhou polovinu původního stavu, ze 37 válečných slonů většina přechod nepřežila. Zdá se ale, že Hannibal se ztrátami předem počítal a byl si vědom nutnosti operovat i bez pomoci hispánské základny.

Rozhodnutí podstoupit tak riskantní akci, která mohla prakticky zdemolovat celou armádu ještě před spatřením prvního nepřítele, vyžadovalo bezpochyby pevné odhodlání a velikou odvalu. O tom svědčí dvě základní skutečnosti – o podobnou výpravu se

nikdo před ním a další dva tisíce let po něm nikdo nepokusil. Římané byli tímto činem dokonale zaskočení a vyděšeni. Považovali Alpy za neschůdnou překážku a nedokázali si ani představit, že by byl někdo takového pochodu vůbec schopen. Po Hannibalovi zopakoval podobný přechod až ruský generál Alexandr V. Suvorov (1729–1800) koncem 18. století (viz Jak šel přes Alpy Suvorov). Odvážný podnik vynesl Hannibalovi dočasnou taktickou výhodu ve válce, především ale historickou a literární nesmrtnost s nadčasovou hodnotou. V nedávné době byla dokonce ohlášena první z výzkumných expedic, pátrající v Alpách po velkých kostech Hannibalových válečných slonů.

Do smrti s mečem v ruce

Během invaze porazil Hannibal Římany v rozsáhlé sérii bitev, včetně bitvy u říčky Trebie, u Trasimenského jezera a především v legendárním střetnutí u Kann. Kartaginec porazil také všechny římské spojence a udržel svá vojska na italské půdě po více než jedno desetiletí. Osobně na tomto území neztratil ani jednu bitvu a vše nasvědčovalo jeho celkovému vítězství. Jen velká zatvrzelost nepřítele a jeho ochota přinést nejvyšší oběti neumožnila nakonec Hannibalovi nadiktovat Římu podmínky mírové smlouvy.

Po dlouhých letech opotřebovávaci války se jazýček na miskách vah pomalu ale jistě nachýlil na stranu Říma, který se z geniality svého protivníka poučil. Římané přenesli válku na severoafrickou půdu, čímž donutili Hannibala k návratu z Itálie a obraně vlastní země. Scipio Africanus (236–183 př. n. l.) si pak vzal dobrý příklad z taktického umění velkého protivníka a v rozhodujícím střetnutí u Zamy v roce 202 př. n. l. Kartaginec drtivě porazil.

Zde však Hannibalův příběh nekončí. Po uzavření ponižujícího a pro Kartágo velmi nevyhodného míru působil někdejší hrdina jako politik, který spravoval také finanční zá-

Hannibal počítá prsteny římských bojovníků padlých v bitvě u Kann. Socha Sébastiena Slodtze z roku 1704 v pařížském Louvru

VÁLKY MEZI ŘÍMEM A KARTÁGEM

147 př. n. l.

Konzul Publius Cornelius Scipio Aemilianus zablokoval přístav a začal město obléhat. Kartágo bylo odříznuto od přísunu zásob.

146 př. n. l.

Na jaře nabídli vyhladovělí Kartaginci mír. Aemilianus toho využil a vtrhl s vojskem do města. Šest dní a noci probíhaly zuřivé boje, které měly předem daného vítěze. Město bylo do základu spáleno a půda posolena, aby nebyla úrodná. Obyvatelé byli většinou odvečeni do otroctví. Třetí punská válka vlastně ani regulérní válkou nebyla, šlo spíše o konečnou likvidaci nepohodlného, i když podstatně slabšího konkurenta.

➤ Římský vojevůdce Lucius Aemilius Paullus umírá v bitvě u Kann

ležitosti zchudlé velmoci, snažil se Kartágo vymanit z největší krize a docílit splacení válečných reparací Římu. Zvolené metody se ale nelíbily ani Římanům, ani nenalezly podporu u místní aristokracie. Několik let po osudné porážce u Zamy byl tak Hannibal přinucen svými politickými oponenty k odchodu do vyhnanství. Nějakou dobu pak pobýval na dvoře seleukovského krále Antiocha III. (asi 247 př. n. l.–187 př. n. l.), kterému prokázal významnou službu jako vojenský poradce při jeho bojích proti Římanům. Antiochus však byl poražen a musel se podřídit vůli nového hegemonu. Ani zde tak Hannibal nenašel trvalou ochranu a jeho poslední cesta vedla přes Arménii do Bithýnie (část dnešního Turecka). Tam dosáhl posledního velkého vítězství, když u města Pergamon porazil římskou válečnou flotilu. Hned vzápětí byl ale prozrazen a hrozilo mu potupné vydání do rukou nesmiřitelných nepřátel, kteří dychtili po jeho definitivní likvidaci. Tě Hannibal předešel spácháním sebevraždy v roce 183 př. n. l.

Veliký i po smrti

Po jeho smrti začala žít Hannibalova legenda a vznikla aureola geniálního стратега

a jednoho z nejlepších vojevůdců v celých dějinách. Bývá srovnáván s nejobdivovanějšími vojenskými postavami starověku, jako byl Alexandr Veliký (356–323 př. n. l.), Julius Caesar (100–44 př. n. l.), Hannibalův rival Scipio Africanus nebo Pyrrhos z Épeiru (319–272 př. n. l.). Podle Plútarchovy verze se prý Hannibala po jeho porážce zeptal samotný Scipio, kdo že je podle jeho názoru největším vojevůdcem dějin. Hannibal podle jednoho podání této historiky jmenoval nejprve Alexandra Velikého, poté Pyrrha z Épeiru a jako třetího sebe. Americký vojenský historik Theodore A. Dodge v 19. století napsal, že Hannibal byl „otcem strategie“, protože donutil i mocné římské vojsko přijmout a používat jeho strategické prvky. O Hannibalových schopnostech se s uznáním vyjadřovali i takové osobnosti, jako byl Napoleon Bonaparte (1769–1821) nebo Arthur Wellesley, 1. vévoda z Wellingtonu (1769–1852).

Dnešní vojenští historici a odborníci na taktiku však nehodnotí Hannibalova strategického génia jednoznačně. Rozpory se týkají především „horolezeckého“ tažení do Itálie. Na jednu stranu je považují za obdivuhodný a hrdinský taktický manévř, který umožnil Hannibalovi zaskočit nepřítele a uštědřit mu velké porážky. Na druhou stranu ale nelze popřít fakt, že šlo o příliš riskantní tah, který mohl snadno skončit katastrofou. Jakkoliv úžasný se Hannibalův pochod mohl jevit, byl každopádně zaplacen smrtí tisíců vojáků i mnoha cenných válečných slonů. Objevují se dokonce názory, že kdyby kartaginský vojevůdce Alpy obešel a zaútočil na opevněné pohraničí, jeho ztráty by byly podstatně menší. To nasvědčuje možnosti, že Hannibal spatřo-

Vojsko, které šlo přes Alpy

Kartaginské vojsko bylo tradičně složeno především z žoldáckých jednotek, verbovaných v různých krajích. Pěchota se skládala z největší části z Iberů, Libyjců a vyhlášených baleárských prakovníků. **V jízdě pak dominovala lehká kavalerie v počtu asi 4 000 Numidů, kteří patřili mezi nejschopnější bojovníky celé války.** Za většinu svých vítězství vděčil Hannibal právě Numidům a jejich schopnému veliteli Maharbalovi, který navíc patřil k jeho blízkým přátelům. Samostatnou bojovou jednotkou byli váleční sloni a jejich vodiči. **Ti představovali v rukách schopných velitelů mocnou zbraň, jejich bojový efekt byl ale spíše psychologický** (vyvolávali strach a paniku v radách nepřátel a jejich koni). V největších bitvách druhé punské války na italské půdě se však příliš neuplatnili, neboť téměř žádný z nich již tou dobou nežil.

val v této akci jistě propagandistické účely. Podle mnoha indicií si byl dobře vědom nutnosti velkých ztrát, přesto vražedný pochod podstoupil. Spoléhal zřejmě na psychologický účinek celého podniku a snad si chtěl také zajistit místo v historických vojenských análech. Je-li tomu tak, pak nelze než konstatovat, že se ve svém očekávání rozhodně nezklamal. ■

Hannibalovy bitvy na římském území

Bitva u řeky Ticino (listopad roku 218 př. n. l.) – Souboj jízdních oddílů, ve kterém se projevila převaha zkušených numidských jezdců nad římskou jízdou. Chybělo málo, aby byl římský velitel Scipio zajat a Římané poraženi. Ztráty na obou stranách byly zanedbatelné.

Bitva u řeky Trebie (prosinec roku 218 př. n. l.) – Hannibal nechal Římany přebrodit mrazivou řeku a svoje oddíly rozložil do ideální sestavy. Římané se při postupu ocitli v obklíčení a jen s vypětím všech sil se probili středem kartaginské formace. Zbývající se pak z bojiště prakticky rozprchli. Zatímco před začátkem bitvy měly obě nepřátelské armády téměř 40 tisíc mužů, po bitvě se počet Římanů zmenšil možná jen na 14 tisíc. Kartaginské vojsko utrpělo pouze menší ztráty.

Bitva u Trasimenského jezera (červen roku 217 př. n. l.) – Kartaginský vojevůdce ukryl své vojsko v místních lesích, čímž nastražil past, do které Římané bezhlavě vkráčeli. Na úzkém úseku mezi jezerem a horami, po němž Římané procházeli, se při nenadálém útoku nemohli dostatečně účinně bránit. Římané přišli o neuvěřitelných 30 z 31 tisíce mužů.

Bitva u Kann (2. srpna roku 216 př. n. l.) – Díky své taktické genialitě Hannibal dokonale využil nedostatků dvojnásobně silného nepřítele. Římské ztráty činily 48–60 tisíc vojáků, Kartaginci ztratili asi 6 000 válečníků. **Více viz Nejslavnější bitvy dějin na str. 72.**

